

Rättsavdelningen
Elin Torebring
elin.torebring@socialstyrelsen.se

Justitiedepartementet
ju.remissvar@regeringskansliet.se

Socialstyrelsens yttrande över betänkandet Kunskapskrav för permanent uppehållstillstånd (SOU 2023:25)

Ert diarienummer Ju2023/01301

Socialstyrelsen har granskat utredningens förslag utifrån myndighetens verksamhetsområde och lämnar följande kommentarer.

12. Ytterligare undantag från kunskapskravet

Socialstyrelsen instämmer i utredningens bedömning att det även bör finnas en möjlighet till undantag från kunskapskravet för permanent uppehållstillstånd vid olika kvalificerade fysiska eller psykiska funktionsnedsättningar, utvecklingsrelaterade psykiska funktionsavvikelser (neuropsykiatriska funktionsnedsättningar) eller andra personliga förhållanden. Socialstyrelsen anser dock att undantaget på grund av andra personliga förhållanden skulle behöva tydliggöras genom exempel på vad undantaget skulle kunna omfatta.

Socialstyrelsen vill särskilt lyfta att personer som t.ex. utsatts för tortyr eller har andra svåra erfarenheter från övergrepp ofta lider av psykologiska trauman som kan ta sig uttryck i bl.a. posttraumatiskt stressymptom eller andra hälsokonsekvenser som kan påverka möjligheten att ta till sig kunskap. Men personer som utsatts berättar inte alltid om övergreppen vid ett första läkarbesök och en del vet inte om att det dem varit med om anses som tortyr. Det kan också vara svårt för en individ att koppla övergreppet till det mentala tillstånd som personen har. Det är dessutom brist på hälso- och sjukvårdspersonal som har kunskap i att upptäcka, dokumentera och remittera skador efter tortyr. Det behövs också kunskap inom transkulturell psykiatri och kulturkompetens i allmänhet.¹

¹ Se bl.a. *Hälsoundersökningar av asylsökande och nyanlända*. Psykisk hälsa och regelverk. Uppföljning av regionernas hälso- och sjukvård. Socialstyrelsen; 2021.

Vad vi vet om tortyr och dess konsekvenser. En kunskapskartläggning inom hälso- och sjukvården i Region Skåne. Kunskapscentrum migration och hälsa Malmö; 2020.

12.3 Utredning och standardiserat intyg

Socialstyrelsen vill erinra om att det krävs ett bemyndigande till myndigheten för att kunna utfärda föreskrifter avseende de föreslagna läkarintygen. De generella bemyndiganden vi har idag är inte tillräckliga. Socialstyrelsen föreslår vidare att myndigheten ska bemyndigas att fastställa vad sådana intyg ska innehålla i stället för att intyget ska vara avfattat enligt formulär som Socialstyrelsen fastställer. Skälet är att hälso- och sjukvårdens digitalisering kan försvåras av att Socialstyrelsen fastställer själva formuläret istället för enbart innehållet.

20.3.7 Regioner

Utredningen uppskattar att en läkarundersökning med läkarintyg kräver en timmes arbetstid för berörd medicinsk personal. Socialstyrelsen vill här framhålla att en undersökning med tolk tar mycket längre tid än en undersökning där behov av tolk inte finns. Som myndigheten också lyfter tidigare i yttrandet är det inte heller säkert att en person som utsatts för övergrepp berättar om detta vid ett första läkarbesök. Det kan också finnas ett behov av att träffa både en läkare och en psykiatriker.

20.3.9 Enskilda individer

Som framgår av utredningen kan kostnaden för kunskapsprovet anses hög för en person med låg inkomst eller för den som står långt ifrån den svenska arbetsmarknaden och inte minst för den som behöver göra provet, eller delar av det, flera gånger.

Enligt Socialstyrelsens mening kan personer som omfattas av undantaget från *försörjningskravet*, men som inte uppfyller kriterierna för undantag från kunskapskravet, vara en särskilt ekonomiskt utsatt grupp. Av förarbetena till bestämmelsen om undantag från försörjningskravet framgår att det t.ex. kan handla om en person med långvarig nedsättning av arbetsförmågan på grund av sjukdom eller annan nedsättning av den fysiska eller psykiska prestationsförmågan.²

Socialstyrelsen saknar ett närmare resonemang om konsekvenserna för denna grupp i betänkandet och anser att det bör lyftas i den fortsatta beredningen av förslagen.

20.4.1 Konsekvenser för nyanländas hälsa

Socialstyrelsen instämmer i utredningens bedömning att förslaget kan medföra hälsoeffekter i form av stress och oro. Stress och oro kan förekomma både för kunskapsprovet i sig och vad som händer om man inte når upp till kunskapskravet. Det kan också påverka resten av familjen. Socialstyrelsen saknar en närmare beskrivning av konsekvenserna för nyanländas hälsa och hur den kan påverka anhöriga. Myndigheten anser därför att detta bör lyftas närmare i den fortsatta beredningen av förslagen.

² Se prop. 2020/21:191 s. 170.

20.4.3 Konsekvenser för barn

Socialstyrelsen instämmer i att även om barn är undantagna från kunskapskravet påverkas de indirekt av de krav som ställs på deras föräldrar eller andra betydande vuxna personer i deras närhet. Kunskapskravet kan leda till många beslutsprocesser och att familjer lever i Sverige i många år utan permanent uppehållstillstånd. Som nämns i betänkandet på sid. 213 kan kunskapskravet också leda till att t.ex. bara en förälder får permanent uppehållstillstånd. Kvinnor med kort utbildningsbakgrund lyfts som den grupp som riskerar att drabbas negativt. Socialstyrelsen instämmer i att barn kan drabbas av denna otrygghet och även kan behöva ta ett större ansvar för den familjemedlem som inte når upp till kunskapskravet. Otryggheten och den oro den kan medföra kan få negativa konsekvenser för barns hälsa och utveckling.

Beslut om detta yttrande har fattats av avdelningschef Pär Ödman. I den slutliga handläggningen har enhetschefen Mariana Näslund Blixt deltagit. Juristen Elin Torebring har varit föredragande.

För Socialstyrelsen

Pär Ödman

Elin Torebring